

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

Στις 14 του Μάη φέτος η πρωτεύουσα της Θράκης μας συμπληρώνει 100 χρόνια ελεύθερη!

Η Κομοτηνή (παλαιότερα και Γκιουμουλτζίνα ή Γκιουμουρτζίνα, μεσαιωνικά ελληνικά: Κουμουτζηνά, Κομοτηναί ή Κομοτηνά), πρωτεύουσα της ελληνικής Θράκης, βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα της Ελλάδας και ανήκει στον Νομό Ροδόπης. Αποτελεί έδρα της διοικητικής περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας Ροδόπης καθώς και έδρα του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

Με την ύπαρξή της να βεβαιώνεται από την ύστερη αρχαιότητα, το πάλαι ποτέ μικρό βυζαντινό οχυρό των Κομοτηνών ή Κουμουτζηνών αναδείχθηκε σε σημαντικό αστικό κέντρο στην Υστεροβυζαντινή περίοδο. Η σημαίνουσα θέση της στην περιοχή της Θράκης εδραιώθηκε στα χρόνια της Οθωμανικής περιόδου (1363-1912), στην τελευταία περίοδο της οποίας (19ος αιώνας) αναδείχθηκε σε διοικητικό κέντρο της ευρύτερης περιφέρειας. Η πρόσκαιρη κατάκτησή της από τους Βούλγαρους στον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο, η απελευθέρωσή της κατά τον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο και η έκβαση του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου οδήγησαν στην οριστική ενσωμάτωσή της στην ελληνική επικράτεια, το 1920. Στα μεταπολεμικά χρόνια η πόλη αναπτύχθηκε χάρη στην κεντρική της γεωγραφική θέση και τη σημασία της ως διοικητικό κέντρο, διατηρώντας τον χαρακτήρα της, και επηρεασμένη, ως ένα βαθμό, από τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των μειονοτικών ομάδων.

Η οικονομία της χαρακτηρίζεται από την υπεροχή του τομέα παροχής υπηρεσιών, απόρροια γεωγραφικών και ιστορικών παραγόντων. Ο αστικός της χώρος παρουσιάζει ιδιαίτερη ποικιλομορφία, χάρη στην ιστορία της και τον πολιτισμό της, στοιχεία που είναι υπεύθυνα και για τα σημαντικά μνημεία και αξιοθέατα τα οποία τον διασπείρουν .

Το Φρούριο χρονολογείται από τον 4ο αι. μ.Χ.

Θρυλείται ότι το πόλισμα *Κομοτηνή* ανάγεται στον 5ο αιώνα π.Χ. και συνδέεται με την ομώνυμη κόρη του ζωγράφου Παρρασίου. Η ύπαρξη της πόλης ως οικισμός βεβαιώνεται ήδη από το 2ο αιώνα μ.Χ. σύμφωνα με αρχαιολογικά ευρήματα της περιόδου, τα οποία εκτείνονται μέχρι και τον 4ο αιώνα..

Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Τα σημερινά σωζόμενα τείχη είναι ερείπια βυζαντινού οχυρού το οποίο, κατά τον λαογράφο Στίλπωνα Κυριακίδη, ανεγέρθηκε τον 4ο αιώνα μ.Χ. από τον αυτοκράτορα Θεοδοσίο Α΄. Στη Ρωμαϊκή εποχή ήταν ένα από τα πολλά διάσπαρτα φρούρια κατά μήκος της Εγνατίας οδού, τα οποία υπήρχαν στην περιοχή της Θράκης. Η Κομοτηνή αποτελούσε κόμβο της Εγνατίας οδού προς τη βόρεια κατεύθυνση που, μέσα από το πέρασμα της Νυμφαίας, οδηγεί στην κοιλάδα του Άρδα, τη Φιλιππούπολη (σημ. Πλόβντιβ) και τη βυζαντινή Βερόη (σημερινή Στάρα Ζαγόρα).

Κατά τη Μεσοβυζαντινή περίοδο ανήκε στο Θέμα Μακεδονίας, ενώ από τον 9ο αιώνα έγινε η υπαγωγή της στο νεότευκτο Θέμα Βολερού. Έως τότε αποτελούσε φρούριο ήσσονος σημασίας. Όμως το 1207, ύστερα από την επιδρομή του τσάρου της Βουλγαρίας Ιβάν Α΄, αποτέλεσε καταφύγιο προσφύγων από τα γύρω φρούρια που καταστράφηκαν. Το 1331 ο Ιωάννης ΣΤ΄ Καντακουζηνός την αναφέρει ως *Κουμουτζηνά*. Ένα χρόνο αργότερα ο Ανδρόνικος Γ΄ Παλαιολόγος στρατοπέδευσε σε αυτή προκειμένου να αντιμετωπίσει τον Τούρκο ηγεμόνα της Σμύρνης Ομούρ στο χωριό Παναγία, κοντά στη Μονή Παναγίας Βαθυρρύακος (σημερινά *Φατύρρυακα*), ο οποίος εντέλει αποχώρησε χωρίς να δοθεί μάχη.

Οθωμανική περίοδος

Το Γενί Τζαμί (1585 ή 1600) και ο Πύργος του Ωρολογίου (19ος αιώνας)

Το Ιμαρέτ, σήμερα Εκκλησιαστικό Μουσείο, (1360-1380)

Εσκή Τζαμί - 17ου αιώνα

Μιναρές στη μέση χωραφιών όπου βρισκόταν το χωριό με όνομα Εσκή Γκιουμουλτζίνε (Παλαιά Κομοτηνή).

Η οθωμανική κατάκτηση της Θράκης δημιούργησε προβλήματα στην επιβίωση του ελληνικού στοιχείου. Η Κομοτηνή έκτοτε ήταν έδρα του ομωνύμου καζά και υπάγονταν έως το 1867 στο σαντζάκι (διοίκηση) Δράμας, ενώ με την καθιέρωση των βιλαετιών, εντάχθηκε σε αυτό της Αδριανουπόλεως. Κατά την διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, το διάστημα 1362 - 1912 ζούσαν στην πόλη χριστιανοί και μουσουλμάνοι. Μετά την ενσωμάτωση της πόλης στο ελληνικό κράτος ακολούθησε η προσφυγή πολλών εξαρχικών Χριστιανών στη Βουλγαρία, ενώ η πόλη υποδέχθηκε και κάποιους πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία, λόγω της ανταλλαγής που συμφωνήθηκε με τη συνθήκη της Λωζάνης. Η πληθυσμιακή σύνθεση συμπληρωνόταν από σημαντικές κοινότητες Αρμενίων και Εβραίων, εικόνα που έμελλε να αλλάξει στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ως αποτέλεσμα της εξόντωσης των τελευταίων.

Από την Κομοτηνή προερχόταν ο λόγιος Αθανάσιος Βατοπεδινός ο εκ Κομοτηνής. Το 18ο αιώνα, επιδημία πανούκλας στην περιοχή ερήμωσε την πεδινή Θράκη και ολόκληρα χωριά εξαφανίστηκαν. Εφτά χιλιόμετρα βορειοδυτικά από την Κομοτηνή, κοντά στο χωριό Σύμβολα, διατηρείται σήμερα ένα μοναχικός μιναρές μέσα στα χωράφια. Εκεί βρισκόταν το χωριό με το όνομα Εσκή Γκιουμουλτζίνε (δηλαδή Παλαιά Κομοτηνή), το οποίο ερημώθηκε από την πανούκλα.

Ο Ναός Κοιμήσεως της Παναγίας (1800) - πιθανόν στη θέση μεταβυζαντινής εκκλησίας του 1548

Η Εβραϊκή συναγωγή Μπετ Ελ. Χρονολογείται στα μέσα 19ου αιώνα - κατεδαφίστηκε το 1994.

Ο αρμένικος Ναός Αγίου Γρηγορίου του Φωτιστή (Αρμενική γλώσσα: Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ Տաճար) (1834) στην αρμενική συνοικία της πόλης που ονομάζεται Αρμενιό.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ DEMOCRITUS UNIVERSITY OF THRACE

Κατά την Επανάσταση του 1821, σπουδαία ήταν η προσφορά των Κομοτηναίων με κυριότερους αγωνιστές, τον μετέπειτα μητροπολίτη Ιωαννίκιο, τον Αγγελή Κίρζαλη και το λοχαγό Σταύρο Κομπένο, μέλη της Φιλικής Εταιρείας. Στα μέσα του 19ου αιώνα εγκαταστάθηκαν στην πόλη πολλοί Εβραίοι μετανάστες από την Αδριανούπολη και τη Θεσσαλονίκη.

Μετά τον Ρωσοτουρκικό Πόλεμο του 1877-1878, κύμα Τούρκων προσφύγων συνέρευσε στην Κομοτηνή. Την περίοδο εκείνη λόγω της έξαρσης του Βουλγαρικού εθνικισμού, η περιοχή δέχτηκε έντονες πιέσεις από τη βουλγαρική πλευρά.

Το 1880 λειτουργούσαν στην πόλη Παρθεναγωγείο και Αστική Σχολή Αρρένων, το λεγόμενο «Σχολαρχείο». Το 1885 ιδρύθηκε ο πολιτιστικός σύλλογος «Ομόνοια» ο οποίος ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα στην τοπική πνευματική ζωή, διοργανώνοντας θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες. Εκείνη την περίοδο αναδείχθηκαν μεγάλοι ευεργέτες, όπως μεταξύ άλλων ο Νέστωρ Τσανακλής, που με δωρεά του ανεγέρθηκε η *Τσανάκλειος Σχολή* και ο Δημήτριος Σίντος. Σ ημαντικές μορφές των γραμμάτων που γεννήθηκαν στην Κομοτηνή ήταν ο ιατρός, ερευνητής και καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αλέξανδρος Συμεωνίδης και η δασκάλα και ιατρός Βικτωρία Μαργαριτοπούλου, μία από τις πρώτες Ελληνίδες ιατρούς.

Αρχές 20ού αιώνα

Στις αρχές του 20ού αιώνα εγκαταστάθηκαν στην πόλη μουσουλμάνοι πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία και τη Βοσνία και ο μουσουλμανικός πληθυσμός υπερτερούσε στην ευρύτερη περιοχή του σαντζακίου. Εντούτοις, το 1913 στο σαντζάκι Γκιουμουλτζίνας, οι Έλληνες χριστιανοί Ορθόδοξοι αποτελούσαν το 50% του συνόλου.

Μετά την επικράτηση των Νεότουρκων το 1908 καταρτίστηκε και εφαρμόστηκε ένα πρόγραμμα αφομοίωσης και εκτουρκισμού των μουσουλμάνων κατοίκων, διωγμού των χριστιανών κατοίκων και εποικισμού με μουσουλμανικούς πληθυσμούς.

14 Μαΐου 1920: Εικόνα από την απελευθέρωση της Κομοτηνής από την Βουλγαρική κατοχή.

Ταχυδρομική κάρτα (1913-1918) με επιστολή του 1920 η οποία αναφέρεται στον στρατηγό Σαρπύ και Ζυμβρακάκη - το μέγαρο των Σαρπύ/Ζυμβρακάκη στην εικόνα αποτελεί τη σημερινή Ταξιαρχία. Πίσω διακρίνεται ο Πύργος του Ρολογιού Κομοτηνής.

Η μακρόχρονη περίοδος της Τουρκοκρατίας η οποία κράτησε 549 έτη, έληξε κατά τον Α Βαλκανικό Πόλεμο, τον Οκτώβριο του 1912, οπότε η πόλη πέρασε στην κατοχή των Βουλγάρων. Κατά τον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο, στις 14 Ιουλίου του 1913, απελευθερώθηκε από την VIII μεραρχία του ελληνικού στρατού, ωστόσο στις 10 Αυγούστου του ίδιου έτους παραχωρήθηκε εκ νέου στη Βουλγαρία με τη συνθήκη Βουκουρεστίου (1913). Στις 31 Αυγούστου του 1913 το κίνημα των Πομάκων, με τη συνδρομή των ντόπιων Τούρκων και την υποστήριξη των Ελλήνων, εγκαθίδρυσε τη βραχύβια Αυτόνομη Κυβέρνηση Δυτικής Θράκης με έδρα την πόλη. Ο πληθυσμός του κρατιδίου ήταν 500.000 εκ των οποίων το 50% (250.000) ήταν Έλληνες. Ως φρούραρχος της πόλης της Κομοτηνής, τοποθετήθηκε Έλληνας.^[63] Το ανεξάρτητο αυτό κρατίδιο καταλύθηκε μετά από δύο μήνες στις 25 Οκτωβρίου του 1913 και η Κομοτηνή πέρασε πάλι υπό βουλγαρική κατοχή.

Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τον Αύγουστο του 1919 η πόλη καταλήφθηκε από γαλλικά στρατεύματα και ετέθη υπό το καθεστώς της Διασυμμαχικής Θράκης, με έδρα του ανεξάρτητου κρατιδίου την ίδια την πόλη και διοικητή τον Γάλλο στρατηγό Σαρπύ (γαλλ. *Charles Antoine Charpy*, 1869-194).

Ενσωμάτωση στον εθνικό κορμό.

Ο Ελληνισμός της Κομοτηνής υπέστη ολοκληρωτική καταστροφή κατά τη Βουλγαρική κατοχή την περίοδο 1913 - 1920, όταν οι περισσότεροι Έλληνες εγκατέλειψαν την πόλη (ενώ και πολλοί μουσουλμάνοι προσέφυγαν στην Κωνσταντινούπολη). Την 14η Μαΐου 1920 ενώθηκε με την Ελλάδα κατόπιν διπλωματικής νίκης του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου και του στενού συνεργάτη του, Χαρίσιου Βαμβακά.

Μικρασιατική Καταστροφή και Ανταλλαγή Πληθυσμών

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και την ανταλλαγή πληθυσμών της συνθήκης της Λωζάνης εγκαταστάθηκαν στην περιοχή πολλοί Έλληνες πρόσφυγες, οι οποίοι προέρχονταν από την Ανατολική Θράκη, την Ανατολική Ρωμυλία και τη Μικρά Ασία (Ιωνία-μικρασιατικά παράλια, Βιθυνία, Καππαδοκία, Πόντος και άλλες μικρασιατικές περιοχές). Ο μουσουλμανικός πληθυσμός εξαιρέθηκε από την ανταλλαγή πληθυσμών με την Τουρκία στην Συνθήκη της Λωζάνης το 1923. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί πως μετά την Μικρασιατική Καταστροφή βρήκαν καταφύγιο στην περιοχή της Θράκης και αρκετοί μουσουλμάνοι αντικεμαλιστές ως πολιτικοί πρόσφυγες, καθώς και Αρμένιοι πρόσφυγες με αποτέλεσμα στην απογραφή του 1928 η αρμενική κοινότητα να αριθμεί σε όλο τον Δήμο Κομοτηνής 779 άτομα.

Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος - Δ' Βουλγαρική Κατοχή

Πάρκο Αγίας Παρασκευής: Μνημείο Ολοκαυτώματος Εβραίων Κομοτηνής

Η Κομοτηνή κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου γνώρισε την τέταρτη κατά σειρά βουλγαρική κατοχή (μετά τις κατοχές: 1912, Ιουλίου 1913, Οκτωβρίου 1913). Η εβραϊκή κοινότητα εξοντώθηκε σε αυτή την περίοδο.

Η Κομοτηνή σήμερα είναι μια πόλη πολυπολιτισμική με έντονο τον χαρακτήρα της φοιτητούπολης. Ο πληθυσμός είναι εξαιρετικά πολύγλωσσος για το μέγεθός της. Αποτελείται από ντόπιους Έλληνες, Έλληνες απογόνους προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, Έλληνες Μειονοτικούς (Τουρκόφωνους, Πομάκους και Αθίγγανους, κυρίως Μουσουλμάνους στο θρήσκευμα) και απογόνους Αρμενίων προσφύγων. Την δεκαετία του 1990 εγκαταστάθηκαν σε αυτή και παλιννοστούντες ομογενείς από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ (κυρίως Γεωργία, Αρμενία, Ρωσία, Ουκρανία και Καζακστάν). Ο πληθυσμός της, κατά την απογραφή του 2011, είναι 55.812 κάτοικοι. Στο πανεπιστήμιο της φοιτούν περίπου 10.000 φοιτητές.

**Ευγενία Μπένσον
Δημοσιογράφος**

